EXPERIENȚA STATELOR EUROPENE ÎN ASIGURAREA ORDINII PUBLICE ȘI RESPECTAREA DREPTURILOR OMULUI

THE EXPERIENCE OF EUROPEAN STATES IN ENSURING PUBLIC ORDER AND RESPECTING HUMAN RIGHTS

CZU: 351.75+342.7(4)

Ion GUCEAC,
academician, doctor habilitat în drept, profesor universitar

Pavel VOICU,
doctorand, Institutul de Cercetări Juridice și Politice
al Academiei de Științe a Moldovei

SUMMARY

The title of article is: „The experience of European states to ensure the public order and the ensuring of human rights".

The purpose of scientific research is to investigate multidimensional problems and the ensuring of public order by one of the specialized institutions of the state - police, research carried out in the light of the European practices.

The author performs a comparative analysis of the normative and organizational framework for regulating the various aspects related to the provision of public order in the European Union, aiming to identify the prospects of ensuring public order in the near future in the Republic of Moldova.

Keywords: *human rights, Council of Europe, European Union, European Court of Human Rights, police, public order.*

REZUMAT

Scopul cercetării științifice constă în a supune cercetării multiaspectuale problematica asigurării ordinii publice de către una dintre instituțiile specializate ale statului – poliția, cercetare realizată prin prisma practicilor europene de respectare a drepturilor omului.

Studiul tratează atât probleme de ordin teoretic, cât și probleme de ordin practic, astfel scopul investigației fiind formularea unor idei și propuneri cu referire la sporirea eficienței activității poliției, în special în asigurarea ordinii publice și respectării drepturilor omului.

Pentru realizarea scopului propus a fost efectuată o analiză comparativă a cadrului normativ și organizațional de reglementare a diverselor aspecte ce țin de asigurarea ordinii publice în mai multe state din Uniunea Europeană, fiind identificate perspectivele asigurării ordinii publice în viitorul apropiat în Republica Moldova.

Cuvinte-cheie: *drepturile omului, Consiliul Europei, Uniunea Europeană, Convenția Europeană a Drepturilor Omului, poliție, ordine publică.*

Experiența pe plan internațional a statelor ne oferă imaginea orientativă prin care statul de drept crește fundamental în ceea ce privește nivelul de dezvoltare socială prin promovarea politicilor de reglementare a drepturilor omului. Dacă analizăm corelația dintre drepturile omului și asigurarea ordinii publice, constatăm faptul că realizarea acesteia la nivel național este efectuată prin instituția specializată denumită poliție.

În lumea contemporană, drepturile omului sunt abordate la nivel național și internațional având în vedere apărarea instituțiilor statale și implicând problema condiției umane din punct de vedere juridic prin protecția persoanei și a bunurilor acesteia.

În afară de metodele de reglementare juridică indicate, problemele de protecție a ordinii publice și asigurarea securității publice sunt prevăzute de normele dreptului internațional.

Comunitatea internațională a avut în trecut, dar și în prezent, ca obiectiv cooperarea între organele polițienești din diferite state, în funcție de interese, așezarea geopolitică, de conlucrarea în regiuni, state, teritorii, astfel încât ordinea și securitatea publică să fie prevenite, menținute sau, după caz, restabilite.

Declarația pentru drepturile și libertățile fundamentale ale omului din 10 decembrie 1948 include norme de reglementare a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în domeniul protecției ordinii publice, precum și posibilitățile restrângerii drepturilor și libertăților la nivelul legislației naționale. Iar art. 28 al Declarației caracterizează ordinea publică (socială) ca o parte integrantă a dreptului, la asigurarea căreia sunt realizate pe deplin toate drepturile și libertățile. În art. 29 din această Declarație este stabilită baza categoriei de ordine publică prin obligația fiecărui individ față de societate, pentru că numai în societate este posibilă o dezvoltare liberă și amplă a personalității [5]. Consecința desfășurării reuniunii în ceea ce privește activitatea poliției a fost cuantificată prin încheierea unui tratat.

O altă încercare de a se pronunța vehement împotriva criminalității a avut loc la Hamburg în anul 1905 în cadrul primului Congres Internațional al Criminaliștilor. Orașul Dresden găzduiește în anul 1909 constituirea Uniunii Internaționale a Poliției [1, p.190].

În anul 1914, la Monaco, în cadrul Conferinței Internaționale a Poliției Criminale, a fost luată în discuție crearea de jure a unei poliții judiciare internaționale – INTERPOL [1, p.191]. Republica Moldova a aderat la O.I.P.C. – INTERPOL în anul 1994 prin Ordinul Ministerului Afacerilor Interne nr. 234 [9], iar la data de 10 mai 1995, prin Hotărârea nr. 294, Guvernul Republicii Moldova constituie Biroul Național Central INTERPOL din Republica Moldova [8]. Din cercetările efectuate s-a constatat că una dintre cauzele criminalității o constituie conflictele și tensiunile sociale, astfel acestea având un caracter internațional ce emană de la o situație sau eveniment național.

Un alt pas către cooperarea internațională a organelor de poliție are loc la New York în anul 1920, unde se iau în discuție „acțiunile comune ale organelor menționate" [1, p.191], urmare acestor întruniri, în anul 1923, la Viena este „adoptată decizia de constituire a Comisiei Internaționale de Poliție Criminală" [13, p.179], iar următoarele congrese s-au desfășurat conform relatărilor autorilor menționați în: 1926 - orașul Berlin, 1934 – Viena, 1935 – Copenhaga, 1936 – Belgrad, 1937 – Londra, 1938 - București [1, p.193].

Prin Convenția pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, încheiată la Roma la 4 noiembrie 1950 [2], sunt stabilite unele cerințe care, în afară de drepturile și libertățile stabilite, prevăd limitarea lor în scopul asigurării respectării ordinii publice și securității publice. Acest act

normativ este publicat în Republica Moldova de către Ministerul Afacerilor Interne la data de 30.12.1998 în Tratate Internaționale cu nr. 1, prin art. nr. 342, și intră în vigoare la data de 01.02.1998. În acest act juridic sunt stabilite drepturile și libertățile omului, garantate în dreptul internațional. Astfel, în alin. 1, art. 6 din această Convenție este prevăzută posibilitatea restrângerii dreptului de acces la judecată din considerentele asigurării ordinii publice pentru mass-media și public. Alin. 2, art. 8 permite în interesele ordinii publice intervenirea autorităților în exercitarea dreptului la respectarea vieții private și de familie, a domiciliului și a corespondenței. Alin. 2, art. 9 stipulează că libertatea manifestării religiei sau convingerilor pot fi supuse restricțiilor prevăzute de lege sau care sunt necesare în interesele securității publice pentru asigurarea ordinii publice. Alin. 2, art. 10 prevede realizarea libertății de exprimare în cadrul formalităților, condițiilor, restricțiilor sau sancțiunilor, prevăzute prin lege în interesele ordinii publice. La fel, conține restricții prevăzute de lege în ceea ce privește libertatea de întrunire și de asociere.

Actul internațional amintit deține o importanță incontestabilă prin faptul că stabilește în conținutul său dreptul la ordinea publică și determină modul de realizare a acestui drept prin recunoașterea și consolidarea obligațiilor omului față de societate. Considerăm cu certitudine rolul însemnat prin normele ce stabilesc problemele fundamentale de stabilirea, determinarea și realizarea drepturilor și libertăților garantate în Republica Moldova.

Diversitatea temelor ce au aceeași natură în domeniul ordinii publice și securității publice este repercutată în următoarele acte internaționale ce vizează problema cercetată în articolul de față. În acest sens, amintim Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale care în art. 8 stabilește posibilitatea limitării în interesele ordinii publice a dreptului fiecărui om la crearea sau aderarea la uniuni profesionale pentru apărarea intereselor sale economice și sociale. Un alt act normativ este Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice care prevede posibilitatea limitării dreptului la libertatea de circulație și de alegere a domiciliului, divulgarea și publicarea informațiilor cu privire la audierile judiciare, dreptului la religie și alte convingeri, la ordine, sănătate și moralitate, dreptului la deținerea și divulgarea informației și ideilor de orice gen indiferent de frontierele de stat, fie oral, în scris, prin imprimare sau forme de artă, ce, la rândul său, poate fi supus anumitor limitări pentru asigurarea securității de stat, ordinii publice, sănătății sau moralității cetățenilor, limitarea dreptului la întruniri pașnice în interesele securității publice sau de stat, ordinii publice, asigurării sănătății și moralității cetățenilor sau protecției drepturilor și libertăților altor persoane, dreptul fiecărei persoane la crearea sindicatelor și aderarea la acestea pentru apărarea intereselor sale, aceste drepturi pot fi limitate în condițiile legii în interesele statului, precum și altor drepturi și libertăți fundamentale în scopul asigurării ordinii publice și securității publice.

Dintre actele internaționale ce au direct sau tangențial legătură cu menținerea, respectarea și prevenirea ordinii publice, securitatea publică, drepturile și libertățile cetățenilor, amintim următoarele convenții: la 10 decembrie 1984 a fost adoptată Convenția împotriva torturii și a altor pedepse sau tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, adoptată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 473-XIII din 31.05.1995, în vigoare din 28 decembrie 1995 [3]; Convenția O.N.U. din 14 decembrie 2000 împotriva crimei organizate transnaționale, ratificată de Republica Moldova prin Dispoziția Guvernului Republicii Moldova nr. 23-d din 10.03.2003 [4].

Republica Moldova a adoptat prin Rezoluția nr. 690 din 1979 a Adunării Generale O.N.U. nr. 34/169 din 17 decembrie 1979 Declarația cu privire la poliție în baza căreia a fost elaborat Codul de conduită polițienească al Republicii Moldova; Codul de conduită al Națiunilor Unite pentru persoanele responsabile de aplicarea legilor și Rezoluția 690/1979 a Adunării parlamentare a Consiliului Europei referitoare la Declarația privind Poliția.

Uniunea Europeană dorește să consolideze relațiile cu vecinii săi. Printre aceștia se află și Republica Moldova, în acest sens U.E. promovează ,,asocierea pe plan politic, integrarea economică, creșterea mobilității" pentru a asigura parteneriate care se bazează pe interese comune, securitatea și apărarea, combaterea criminalității și respectarea drepturilor omului.

Luând în considerare actele normative menționate, Republica Moldova le ratifică urmărind să asigure recunoașterea, aplicarea universală și efectivă a drepturilor pe care ea le enunță, considerând ca scop apărarea și preîntâmpinarea evenimentelor ce se pot produce cu privire la menținerea ordinii publice, dar și drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor. Astfel, consecința acestor ratificări constituie măsuri care garantează unitatea drepturilor naționale la nivel universal.

Uniunea Europeană, în baza Tratatului de la Lisabona din 2009, urmare conflictelor existente în spațiul Europei în vederea menținerii ordinii sub toate formele sale (ordinea de drept, ordinea publică, ordinea socială) și a păcii au trimis misiuni. ,,În decembrie 2008, UE a trimis în Kosovo o misiune formată din 1.900 de persoane, activând în domeniul justiției și poliției, care să ajute la menținerea ordinii [6]. Concluzionăm că UE oferă sprijin, inclusiv statului Republica Moldova, în vederea consolidării democrației drept un element esențial în sistemul politico-juridic de dezvoltare și menținere a ordinii de drept, a ordinii publice și securității interne și internaționale.

Comisia Europeană, respectând Tratatul de la Maastricht, propune Republicii Moldova la data de 20 iulie 1992 ,,semnarea acordurilor de parteneriat și cooperare cu statele succesoare ale U.R.S.S., iar la 28 noiembrie 1994 a fost semnat Acordul de Parteneriat și Cooperare între UE și Republica Moldova" [15]. Intrarea în vigoare, părți semnatare fiind Republica Moldova și UE la 1 iulie 1998 a „Acordului de Parteneriat și Cooperare", ,,relațiile celor două entități au fost plasate într-un cadru legislativ oficial. Noul acord propunea și bazele juridice ale aplicării programului TACIS - Technical Aid to the Commonwealth of Independent States - de asistență în Moldova" [15]. A fost instituit pe o perioadă de 10 ani având ca obiective: ,,continuarea dialogului politic, promovarea comerțului și a investițiilor, cooperarea între domeniul legislativ, economic, social, financiar și cultural, susținerea eforturilor Republicii Moldova de a consolida democrația, de a dezvolta economia și de a finaliza tranziția la economia de piață" [15].

La 18 septembrie 2000, la Bruxelles, Comitetul de Cooperare Parlamentară Republica Moldova - Uniunea Europeană conchide că pentru aderarea la structurile europene este necesară modernizarea sistemului legislativ și consolidarea statului de drept.

Interesele fundamentale ale statului și cetățenilor Republicii Moldova duc la transformarea profundă a instituțiilor, practicilor și legislației după tipologia țărilor ce fac parte din UE, ,,creează premisele necesare pentru aderarea ulterioară a Republicii Moldova la Uniunea Europeană. Așadar, după două decenii de apropiere tot mai intensă, Republica Moldova colaborează cu structurile comunitare în domenii dintre cele mai variate, iar aportul financiar, tehnologic, cultural și uman al UE este unul dintre cele mai importante în democratizarea Republi-

cii Moldova, în creșterea nivelului de trai al locuitorilor și revigorarea economică a țării" [15].

Suntem de acord cu opinia autorului Ruslan Uja care consideră că „un rol important în activitatea poliției îl au instrumentele internaționale" [14, p. 56] reliefate prin constituirea: Curții Europene pentru Drepturile Omului, Comitetului de Miniștri, EUROPOL-ului, care au abordat probleme ale activității de poliție, respectând valorile popoarelor - esența libertății individuale, politice și de guvernare - prin respectarea legii ca bază a democrației. Misiunea poliției în toate statele fiind aceea de a respecta „normele de conduită în societate, ordinea și liniștea publică" [14, p. 56].

În opinia autorului Tudor Tomozei, activitatea poliției într-o societate democratică influențează respectarea „drepturilor fundamentale ale omului, printre care dreptul la viață, dreptul la libertate și dreptul la libertatea persoanei" [12, p. 5], acestea fiind garantate prin lege tuturor cetățenilor statului respectiv.

Așa cum am observat mai sus drepturile omului influențează activitatea poliției ceea ce face să existe contradicții, discordanțe și limitări prevăzute de lege. De aceea, în domeniul ordinii publice elementele amintite au la bază instrumentele juridice internaționale privitoare la drepturile omului versus reglementările juridice la nivel național.

Considerăm asemenea autorului Tudor Tomozei importante următoarele contradicții în ceea ce privește starea actuală a Republicii Moldova și normele internaționale având ca obiect drepturile omului și ordinea publică.

Ca o primă contradicție amintim art. 4 din Constituția Republicii Moldova care prevede faptul că „dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte și legile ei interne prioritate au reglementările internaționale" în contradicție cu art. 6 regăsit în documentul Reuniunii de la Copenhaga din 28 iunie 1990 [10] care recunoaște „dreptul fiecărui stat de a interveni ori de câte ori ordinea democratică este amenințată" [12, p. 6]. Republica Moldova, prin actul normativ nr. 107 din 10.09.1991 hotărăște aderarea Republicii Moldova la instrumentele juridice internaționale referitoare la drepturile omului [7], astfel Parlamentul Republicii Moldova în art. 1 prin care recunoaște „rolul excepțional al instrumentelor internaționale care configurează drepturile și libertățile fundamentale ale omului, adoptate de O.N.U. și instituțiile sale speciale, precum și de către Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa la Reuniunile de la Helsinki, Madrid, Viena, Copenhaga, Paris" [7] astfel, Republica Moldova aderă la instrumente juridice internaționale prevăzute în actul prezentat. Astfel se realizează prin implicarea forțelor de ordine publică apărarea și protejarea în conformitate cu normele legale obligațiile internaționale.

Alte contradicții sunt considerate de profesorul Tudor Tomozei ca fiind „necesitatea respectării drepturilor omului și exigențele de menținere a ordinii și siguranței sociale" [12, p. 6]. Aici constatăm raportul dintre instrumentele juridice naționale și internaționale ca acte juridice de legalitate și activitatea poliției ca instituție însărcinată în menținerea ordinii publice.

O contradicție se regăsește și în „exercitarea atribuțiilor de intervenție a poliției și asigurarea drepturilor părților implicate în unele conflicte sociale" [12, p. 6]. Astfel, părțile implicate în conflict consideră ca acțiunile să fie corecte din partea ambelor tabere implicate în conflict.

De asemenea, regăsim incongruență și în cerința „respectării drepturilor omului și nivelul de protecție a funcționarului de poliție" [12, p. 7]. Astfel, prin Rezoluția 690 din 1979 a Adunării Parlamentare a Consi-

liului Europei [11] și Observațiile Consiliului de Miniștri ce includ reguli distincte privitoare la protecția polițiștilor.

Discordanțele în cauzele relatate apar cu privire la respectarea drepturilor omului și rigurozitatea menținerii ordinii publice, iar clauzele limitative sunt, în principiu, prevăzute de lege conform criteriilor unei societăți democratice pentru „apărarea siguranței publice, apărării ordinii publice, protecției sănătății și moralei sau apărării drepturilor celuilalt" [12, p. 7].

Prezentând limitările, discordanțele și contradicțiile, astfel, concluzionăm că temelia activității poliției reprezintă, prin respectarea normelor naționale și internaționale, constituirea și consolidarea democrației.

Forțele poliției au o implicație directă asupra drepturilor fundamentale ale omului, putând produce efecte pozitive sau negative asupra comunității umane, determinante fiind măsurile și modul în care le aplică asupra cetățenilor.

Drepturile și libertățile cetățenilor în activitatea poliției sunt realizate prin mijloace administrative și juridice, drepturile omului fiind considerate drepturi universale ce se regăsesc implementate în legislațiile naționale prin legi individuale sau prin ratificarea de tratate, convenții și acorduri.

Republica Moldova, în vederea cooperării cu statele din Uniunea Europeană, urmează să eficientizeze sistemul de ordine publică și siguranță printr-o abordare proactivă, orientată către nevoile de securitate în serviciul cetățeanului, precum și prin asigurarea unui mediu caracterizat prin ordine, libertate și justiție.

BIBLIOGRAFIE

1. Boeșteanu Constantin, Cușnir Valeriu, Grati Veaceslav, Dogotari Ian. Drept polițienesc. Chișinău, 2006. Academia „Ștefan cel Mare". Tipografia: Elena VI.

2. Convenția din 04.11.1950 pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale. În vigoare de la 3 septembrie 1953. Adoptată în Republica Moldova de Ministerul Afacerilor Interne. Publicată: 30.12.1998 în „Tratate Internaționale" nr. 1, art. nr. 342. Data intrării în vigoare: 01.02.1998, art. 6, alin.1; art. 8, alin. 2; art. 9, alin. 2 și art. 10, alin. 2.

3. Convenția împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante. Adoptată la New York la 10 decembrie 1984. Adoptată și deschisă spre semnare de Adunarea Generală a Națiunilor Unite prin Rezoluția 39/46 din 10 decembrie 1984. A intrat în vigoare la 26 iunie 1987, conform dispozițiilor art. 27(1). Publicată în ediția oficială „Tratate internaționale", 1998, volumul 1, pag.129. Aderat prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 473-XIII din 31.05.95. În vigoare pentru Republica Moldova din 28 decembrie 1995.

4. Convenția O.N.U. din 14 decembrie 2000 împotriva crimei organizate transnaționale, ratificată de Republica Moldova prin Dispoziția nr. 23-d din 10.03.2003. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 46-47 din 19.03.2003.

5. Declarația Universală a Drepturilor Omului din 10 decembrie 1948. Emitent: Organizația Națiunilor Unite. Publicată în Broșura din 10 decembrie 1948. Art. 28 și art. 29. În: http://www.anr.gov.ro/docs/legislatie/internationala/Declaratia_Universala_a_Drepturilor_Omului.pdf (vizitat: 22.05.2018).

6. Delegația Uniunii Europene în Republica Moldova. PESC. Într-un singur glas. În: http://eeas.europa.eu/delegations/moldova/key_eu_policies/common_foreign_security_policy/index_ro.htm (vizitat: 22.05.2018).

7. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 107 din 10.09.1991 privind aderarea

Republicii Moldova la instrumentele juridice internaționale referitoare la drepturile omului. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 6 din 30.10.1991.

8. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 294 din 10.05.1995 cu privire la Biroul central național Interpol din Republica Moldova. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 033 din 15.06.1995.

9. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 334 din 08.07.1991 despre aprobarea Regulamentului cu privire la serviciul în organele afacerilor interne. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 2 din 30.12.1991, art. 3.

10. Reuniunea de la Copenhaga a Conferinței pentru dimensiunea umană a CSCE. Documentul nr. 1990 din 29.06.1990. Ministerul Afacerilor Externe, Republica Moldova. Publicat: 30.12.1998 în „Tratate Internaționale" nr. 1, art. 286, art. 6.

11. Rezoluția 690 (1979) privind Declarația despre Poliție. În: http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/ta79/ERES690.htm (vizitat la 29.05.2018).

12. Tomozei Tudor. Probleme privind poliția. Abordate pe plan european. Drepturile omului și poliția. Materialele Conferinței Științifice din 21.12.2000. Catedra Drept Public, Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului, Academia de Poliție „Ștefan cel Mare", Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova, Chișinău, 2001.

13. Tullet Tom. Inside Interpol. Ed. Frederik Muller. London, 1963.

14. Uja Ruslan. Probleme privind poliția. Abordate pe plan european. Drepturile omului și poliția. Materialele Conferinței Științifice din 21.12.2000. Catedra Drept Public, Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului, Academia de Poliție „Ștefan cel Mare", Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova, Chișinău, 2001, p. 56.

15. Uniunea Europeană. Moldova Europeană. Pagina Proiectului „Responsabilitate individuală și cetățenie activă" poate fi consultată în Compartimentul „Informare Europeană" al Portalului. Puncte de reper. În: http://infoeuropa.md/uniunea-europeana-si-moldova/ (vizitat la 16.06.2018).

Prezentat: 9 iulie 2018.
E-mail: guceac@mail.ru